

Σημειώσεις για τη διαχείριση της πανδημικής κρίσης από το καπιταλιστικό κράτος και τους αγώνες εναντίον της

Αντίθεση

Θα ξεκινήσουμε από το ερώτημα «τι ζωή και σε τι κόσμο θέλουμε να ζήσουμε», το οποίο θέτει η σημερινή εκδήλωση,¹ για να σημειώσουμε ότι η απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα μπορεί να δοθεί μόνο μέσα στους αγώνες εναντίον της σημερινής κοινωνίας, μέσα στο πραγματικό κίνημα για την κατάργηση της υφιστάμενης κατάστασης πραγμάτων. Από αυτή την άποψη, ένα βιβλίο, ένα κείμενο ή τα λόγια που εκφέρει ένας ομιλητής σε μια εκδήλωση δεν μπορεί να είναι τίποτα παραπάνω από μια στιγμή και, στην καλύτερη περίπτωση, μια αποκρυστάλλωση αυτής της συγκρουσιακής και αντιφατικής κοινωνικής κίνησης. Είναι, ωστόσο, ενδεχομένως δυνατό να σκιαγραφήσουμε το πεδίο αυτής της **ταξικής** σύγκρουσης και τα διακυβεύματά της.

Η αναπαραγωγή και διαιώνιση αυτού του κόσμου γίνεται μόνο μέσω της πραγματοποίησης, της κατεξουσίασης και της λεηλασίας από το κεφάλαιο, αφενός των ζωντανών παραγωγών που παράγουν τον κοινωνικό πλούτο και, αφετέρου, της μη-ανθρώπινης φύσης ως αυτοτελούς δύναμης. Το ίδιο το ξέσπασμα της πανδημίας είναι σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις αποτέλεσμα της καπιταλιστικής λεηλασίας της άγριας ζωής. Η ανθρώπινη ζωτική δραστηριότητα, η ανθρώπινη ζωή στο σύνολο

της, υποτάσσεται στο δημιούργημά της που αυτονομείται και την εξουσιάζει, το κεφάλαιο, την αυτοκινούμενη ζωή του νεκρού, όπως προσδιόριζε ο Χέγκελ το χρήμα. Η αέναη και όλο και πιο διευρυμένη συσσώρευση αξίας, η οποία επεκτείνεται σε όλες τις σφαίρες της ανθρώπινης ύπαρξης και σε όλους τους πόρους και τις δυνάμεις της φύσης αποτελεί σε αυτή την κοινωνία αυτοσκοπό. Ο θάνατος, η νεκρή εργασία, κυριαρχεί και διαμορφώνει μέσα στον καπιταλιστικό κόσμο τη ζωή, τη δραστηριότητα των ζωντανών ανθρώπων και εμποδίζει την ανάπτυξη των δυνατοτήτων της – των δυνατοτήτων του κάθε ατόμου.

Το περιεχόμενο της καπιταλιστικής βιοπολιτικής που ασκούν τα κράτη και οι υπερεθνικοί πολιτικοί οργανισμοί του κεφαλαίου είναι ακριβώς η διαχείριση και η προσαρμογή της ζωής του πληθυσμού στις απαιτήσεις της συσσώρευσης του κεφαλαίου και υπ' αυτή την έννοια περιλαμβάνει τόσο μέτρα προστασίας της εργασιακής δύναμης – του πιο πολύτιμου εμπορεύματος για το κεφάλαιο, καθώς είναι το μόνο που παράγει αξία – όσο και μέτρα ελέγχου, πειθάρχησης και περιορισμού της ελευθερίας κίνησης αυτού του εμπορεύματος ή ακόμα και μέτρα άμεσης ή έμμεσης θανάτωσης του (όπως λ.χ. στην περίπτωση των μεταναστών που πνίγονται στα θαλάσσια σύνορα της ΕΕ). Όσοι μιλούν για περιορισμό της ελευθερίας από το lockdown που επιβλήθηκε όταν ξέσπασε η πανδημία, έχουν εν μέρει δίκιο, αλλά ξεχνούν να αναφέρουν ότι η **ελευθερία του ατόμου** στην καπιταλιστική κοινωνία είναι απλώς τυπική και σαφώς

1. Εισήγηση της *Αντίθεσης* για την εκδήλωση-συζήτηση «Το πρόβλημα δεν είναι ότι πεθαίνουμε αλλά ότι μας κάνουν να ζούμε έτσι» που διοργανώθηκε από τους *Συνάδελφους σε [αργή] κίνηση* και τις *Εκδόσεις των Συναδέλφων* την 6η Ιουλίου 2020 στο *Αυτοδιαχειριζόμενο Πάρκο Ναυαρίνου*.

περιορισμένη. Οι άνθρωποι δεν επιλέγουν ελεύθερα και συνειδητά κάθε πρωί και μετά από ώριμη σκέψη να πάνε στη δουλειά. Είναι εξαναγκασμένοι να το κάνουν για να επιβιώσουν.

Ακριβώς λόγω της κρυφής ή και φανεράς βίας που βρίσκεται στη βάση της εκμετάλλευσης της μισθωτής εργασίας και δεδομένης της διαρκούς πάλης ανάμεσα στους καπιταλιστές και τους προλετάριους τόσο γύρω από τον βαθμό της εκμετάλλευσης όσο και γύρω από τη διαρκή άρνηση των προλετάρων να υποβιβαστούν σε απλά εξαρτήματα της καπιταλιστικής μηχανής, η κρατική πολιτική δεν μεριμνά μόνο για την προσαρμογή της εργασιακής δύναμης στο κεφάλαιο και τη μείωση του κόστους αναπαραγωγής της αλλά και για τη νομιμοποίηση του κράτους και της καπιταλιστικής κοινωνίας. Η ιατρική και οι υπηρεσίες του κοινωνικού κράτους, ευρύτερα, διαπερνώνται από αυτή την αντίφαση ανάμεσα στον στόχο της συσσώρευσης και τον στόχο της νομιμοποίησης. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για λειτουργίες του καπιταλιστικού κράτους, δηλαδή της πολιτικής μορφής που εξασφαλίζει την κυριαρχία του κεφαλαίου επί της εργασίας. Το συγκεκριμένο περιεχόμενο και η μορφή αυτών των λειτουργιών δεν καθορίζεται αυθαίρετα από τους καπιταλιστές ή την εκάστοτε κυβέρνηση αλλά από τη διαρκή κοινωνική και ταξική σύγκρουση.

Η πανδημία είναι ένα σημείο καμπής στην ιστορία του παγκόσμιου καπιταλισμού του 21^{ου} αιώνα κατά το οποίο συμπυκνώνονται, εκφράζονται και επιταχύνονται – με εκρηκτικό τρόπο – οι προϋπάρχουσες δυναμικές και αντιφάσεις των υφιστάμενων κοινωνικών σχέσεων. Η πανδημία αφαιρεί υπό μια έννοια τη μάσκα που κρύβει το πραγματικό περιεχόμενο της καπιταλιστικής κοινωνίας σε όλη τη χυδαία σκληρότη-

τά του. Η εξουσία του κεφαλαίου αποκαλύπτεται σαν αυτό που είναι, σαν εξουσία του θανάτου πάνω στη ζωή: οι περιττοί πια για το κεφάλαιο ηλικιωμένοι που βρίσκονται στα γηροκομεία πεθαίνουν κατά χιλιάδες, οι κρατούμενοι στις φυλακές και οι μετανάστες στα κέντρα κράτησης και υποδοχής, κομμάτι του σταθεροποιημένου πλεονάζοντος για το κεφάλαιο πληθυσμού, χάνουν τις λιγοστές επαφές που είχαν με τον έξω κόσμο και επιβιώνουν σε συνθήκες εξαθλίωσης, οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια και στα καταστήματα εργάζονται πιο εντατικά και για περισσότερες ώρες χωρίς στοιχειώδη μέτρα προστασίας και χωρίς να λαμβάνουν τις νόμιμες άδειες, όσοι μένουν χωρίς δουλειά λαμβάνουν ένα πενιχρό επίδομα χαμηλότερο ακόμα κι απ' τον κατώτατο μισθό, οι εργαζόμενοι στα νοσοκομεία στερούνται στοιχειωδών μέτρων προστασίας ενώ δεν γίνεται καμία μόνιμη πρόσληψη προσωπικού, και ο κατάλογος συνεχίζει ατελείωτος. Ταυτόχρονα, η κυβέρνηση εκμεταλλεύεται τη συγκυρία για να προωθήσει την περαιτέρω απορρύθμιση του «εργατικού δικαίου» (δηλαδή του δικαίου εκμετάλλευσης της εργασίας) ως προς τις απολύσεις, τις υπερωρίες, τις αποζημιώσεις, τις βάρδιες, την επιβολή της τηλεργασίας, τις συμβάσεις κ.ο.κ.

Από την άλλη μεριά, τα περισσότερα κράτη στον κόσμο επιχείρησαν να εξασφαλίσουν τόσο τη δική τους νομιμοποίηση όσο και τη νομιμοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος εν γένει, με την υιοθέτηση μέτρων περιορισμού της διάδοσης του ιού. Το έπραξαν αυτό αρχικά, διότι η ανεξέλεγκτη διάδοση του ιού θα είχε ως αποτέλεσμα να νοσήσει ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων. Ο μεγάλος αριθμός ασθενών θα οδηγούσε στην κατάρρευση του συστήματος υγείας, το οποίο στις περισσότερες χώρες είναι υποχρηματοδοτημένο και διαλυ-

μένο, πράγμα που με τη σειρά του θα προκαλούσε αλυσιδωτή αντίδραση και ακόμα μεγαλύτερο αριθμό θανάτων. Επομένως, μια τέτοια εξέλιξη θα ρίσκαρε την πυροδότηση ανεξέλεγκτων κοινωνικών αντιδράσεων που θα μπορούσαν να αποκτήσουν ταξικό και αντικρατικό χαρακτήρα ή, στη χειρότερη περίπτωση για μας, χαρακτήρα ενδοταξικής σύγκρουσης ρατσιστικού/ατομικιστικού τύπου. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα μπορούσε να προκληθεί ανεξέλεγκτη διάρρηξη των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων και απονομιμοποίηση του κράτους και των θεσμών. Γι' αυτόν τον λόγο, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα κράτη ανά τον κόσμο επέλεξαν αρχικά να διακόψουν τα ίδια ένα σημαντικό μέρος των παραγωγικών δραστηριοτήτων και να επιβάλουν περιορισμούς στην κυκλοφορία του πληθυσμού και τις συναθροίσεις.

Η εν λόγω απόπειρα να αποφευχθεί η απονομιμοποίηση κράτους και κεφαλαίου επιχείρησε ταυτόχρονα να αποτρέψει τη συνάντηση και τη συγκρότηση του ταξικού υποκειμένου στον δρόμο. Ο περιορισμός της κυκλοφορίας και των συναθροίσεων επιβλήθηκε μέσω μέτρων καταστολής και επιτήρησης, των οποίων η αυστηρότητα διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα, και από μια προπαγανδιστική εκστρατεία που επιχείρησε να κατασκευάσει αποδιοπομπαίους τράγους και τη φιγούρα του «αντικοινωνικού ατόμου» στα οποία το κράτος επιδιώκει να μετακυλίσει την ευθύνη.

Επομένως, εντοπίζουμε τέσσερις βασικούς στόχους των lockdown και, συνολικότερα, της πολιτικής και της προπαγάνδας των περισσότερων κρατών στον ανεπτυγμένο καπιταλιστικό κόσμο:

1. **Πρώτον και κύριον, όπως είπαμε, το lockdown επιβλήθηκε προκειμένου να περιοριστεί η μετάδοση της νόσου ώστε να αποφευχθεί η απονομιμο-**

ποίηση του κράτους. Περιορίστηκαν κατά βάση οι μετακινήσεις που έχουν δευτερεύοντα ρόλο στην αναπαραγωγή της καπιταλιστικής κοινωνίας και των καπιταλιστικών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι ένα μεγάλο κομμάτι της παραγωγής και των μεταφορών έπρεπε να συνεχίσει να λειτουργεί ώστε να αποφευχθεί η πλήρης κατάρρευση της εν λόγω αναπαραγωγής. Παρόλα αυτά δεν αποφεύχθηκε το πάγωμα καιριών τμημάτων της οικονομίας και το μπλοκάρισμα παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων. Το κύκλωμα της καπιταλιστικής συσσώρευσης διαρρήχθηκε προσωρινά σε αρκετά σημεία.

2. **Ένας δεύτερος στόχος ήταν η μετακίνηση της ευθύνης από το κράτος και το κεφάλαιο στο άτομο και η προώθηση της ιδεολογίας της ατομικής ευθύνης.** Συγκεκριμένα, επιχειρήθηκε η κατασκευή της φιγούρας του αντικοινωνικού ατόμου-αποδιοπομπαίου τράγου προκειμένου να επιρριφθούν σε αυτό οι ευθύνες αν η εξέλιξη της εξάπλωσης της νόσου δεν είναι καλή. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιχειρείται να απαλλαχθεί το κράτος από την ευθύνη για την υποστελέχωση και την υποχρηματοδότηση του συστήματος υγείας που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια της μείωσης του κοινωνικού μισθού αλλά και για την απροθυμία του να το ενισχύσει οικονομικά ακόμα και την τελευταία στιγμή. Η βασική κατεύθυνση της μείωσης του άμεσου και του έμμεσου μισθού δεν θίχτηκε σε καμία περίπτωση. Αντιστοίχως, επιχειρήθηκε η απαλλαγή των καπιταλιστικών επιχειρήσεων από την ευθύνη για τα απολύτως πλημμελή μέτρα προστασίας των εργαζομένων από τη μετάδοση του ιού αλλά και του

καπιταλιστικού συστήματος εν γένει ως πραγματικής πηγής της πανδημίας.

- 3. Κρίσιμη ήταν επίσης η αναπαραγωγή του διαχωρισμού και της ατομικοποίησης του πληθυσμού.** Βασική και διαρκής λειτουργία του κράτους είναι η ατομικοποίηση του πληθυσμού και η αλλοτριωμένη συλλογικοποίησή του (βάσει εθνικότητας, επαγγελματικής κατηγορίας, ιδιότητας του πολίτη κ.ο.κ.). Το κράτος του κεφαλαίου οφείλει να εμποδίζει προληπτικά την πιθανότητα συγκρότησης της τάξης ως συλλογικού υποκειμένου άρνησης των υφιστάμενων κοινωνικών σχέσεων. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, κατά την προηγούμενη χρονική περίοδο επιδιώχθηκε η παρεμπόδιση της ανάπτυξης ταξικών αγώνων γύρω από τις συνέπειες της πανδημίας για την ικανοποίηση των προλεταριακών αναγκών. Επιπλέον, μέσα από την πολιτική αποκλεισμού και έκθεσης στον κίνδυνο του θανάτου των προσφύγων/μεταναστών στα κέντρα κράτησης και των κρατούμενων στις φυλακές εμπεδώθηκαν και ενισχύθηκαν περαιτέρω οι υπαρκτοί διαχωρισμοί εντός του προλεταριάτου.
- 4. Ο τελευταίος και ευρύτερος στόχος που εντοπίζουμε ήταν η ενίσχυση της ιδεολογίας περί του κράτους ως εγγυητή του κοινού καλού και του δημόσιου συμφέροντος.** Σε μια κοινωνία διαχωρισμένων ατόμων και οικογενειών, το κράτος εμφανίζεται ως ο μόνος εγγυητής της ζωής του πληθυσμού καθώς τα άτομα εμφανίζονται ως ανεύθυνα και ιδιοτελή. Το κράτος επιχειρεί να επιβεβαιώσει τον χαρακτήρα του ως «απατηλής κοινότητας» των διαχωρισμένων ατόμων. Στον βαθμό που δεν σχηματίζονται σχέσεις ταξικής

αλληλεγγύης και αγώνα, η εν λόγω **κοινωνική μορφή του ατόμου ως διαχωρισμένου και ιδιοτελούς** έχει πραγματική ύπαρξη και σε αυτή τη βάση είναι παράγοντας νομιμοποίησης του κράτους στον πληθυσμό.

Πρέπει βέβαια να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι πολύς κόσμος δεν επέλεξε να κλειστεί στο σπίτι του κατά την περίοδο του lockdown γιατί εμπέδωσε την κρατική ιδεολογία περί του κράτους ως προστάτη και εγγυητή του κοινού καλού ή γιατί φοβήθηκε τα πρόστιμα και την καταστολή. Μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού έχει επίγνωση της άθλιας κατάστασης του συστήματος υγείας, μετά από χρόνια περικοπών, δεν έχει καμία εμπιστοσύνη σε κράτος και καπιταλιστές, και αντιλήφθηκε ότι αν αρρωστήσει θα θέσει τη ζωή του σε κίνδυνο. Παρά τις καταγγελίες για την υποτιθέμενη υποταγή του πληθυσμού που εκτοξεύθηκαν από γνωστές και μη εξαιρετέες πολιτικές μπάγκες, οι άνθρωποι δεν έχουν υποβιβασθεί απολύτως στην κατάσταση του αντικειμένου ή του θεατή. Συνεχίζουν να διαθέτουν υποκειμενικότητα. Ο περισσότερος κόσμος –που μπορούσε να το κάνει– έμεινε στο σπίτι του για να προστατεύσει τον εαυτό του και τους οικείους του. Το ίδιο ισχύει και για τον κόσμο του ανταγωνιστικού κινήματος: δεν περιορίσε τις δραστηριότητές του επειδή υποτάχθηκε στο κράτος αλλά διότι έκρινε ως βασικότερη προτεραιότητα και ανάγκη την προστασία της ζωής, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Η αδυναμία συγκρότησης του ταξικού υποκειμένου και της αγωνιστικής απάντησης στην περαιτέρω υποτίμηση της εργασιακής δύναμης από το κεφάλαιο και το κράτος κατά τη διάρκεια της πανδημίας δεν οφείλεται στο lockdown αλλά σε βαθύτερες ιστορικές αιτίες. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα το ταξικό

ανταγωνιστικό κίνημα βρισκόταν ούτως ή άλλως σε μεγάλη ύφεση. Όταν και όπου η σύγκρουση ανάμεσα στους προλετάριους και το κεφαλαίο και το κράτος οξύνθηκε, όπως λ.χ. στις απεργίες στα εργοστάσια της Β. Ευρώπης γύρω από την έλλειψη μέτρων προστασίας ή στις κινητοποιήσεις των εργαζόμενων στα νοσοκομεία στη Γαλλία και τις συγκρούσεις με την αστυνομία, το lockdown δεν κατάφερε σε καμία περίπτωση να αποτρέψει τον αγώνα. Επομένως, το ηθικό δίλημμα περί του σπασίματος του lockdown που ορισμένοι επικαλούνται είναι ψευδές. Δεν είναι ζήτημα ηθικής επιλογής μιας πολιτικής συλλογικότητας ή ενός πολιτικού χώρου αλλά προϊόν των αναγκών και του ταξικού συσχετισμού δύναμης στην εκάστοτε συγκεκριμένη συγκυρία. Απέναντι στις ψευδαισθήσεις μεγαλείου και αυτοεπιβεβαίωσης των επίδοξων πρωτοποριών τίθεται η ικανότητα αναγνώρισης, ανάληψης πρωτοβουλιών, συμμετοχής και συμβολής στο πραγματικό προλεταριακό κίνημα που ξεπερνάει κάθε διαχωρισμένη πολιτική οργάνωση.

Επιστρέφοντας στον αντίθετο πόλο της καπιταλιστικής σχέσης, όπως είπαμε η νομιμοποίηση είναι μόνο μία από τις λειτουργίες του καπιταλιστικού κράτους. Η άλλη είναι η εξασφάλιση και προώθηση της συσσώρευσης. Και ως προς αυτή την πλευρά φαίνεται ότι το lockdown ήταν καταστροφικό. Στην Ελλάδα η ύφεση προβλέπεται να αγγίξει το 9,7%, ενώ τα αντίστοιχα μεγέθη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και στις ΗΠΑ είναι εξίσου μεγάλα. Παρότι αυτή η εικόνα εμφανίζεται εκ πρώτης όψεως ως γρίφος, η μη λήψη μέτρων περιορισμού από ένα κράτος δεν θα ανέστρεφε την παγκόσμια υφεσιακή πορεία, η εν λόγω εθνική οικονομία θα έμπαινε και αυτή σε βαθιά ύφεση ενώ ταυτόχρονα το κράτος θα είχε χάσει τη νομιμοποίησή του. Ενδει-

κτική είναι η εξέγερση που έχει ξεσπάσει το τελευταίο διάστημα στις ΗΠΑ, μια χώρα στην οποία ο Πρόεδρος στράφηκε εναντίον του lockdown, με αποτέλεσμα τον θάνατο περισσότερων από 130.000 ανθρώπων τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο. Όπως γράφει ο αμερικανός μαύρος μαρξιστής Cedric Johnson, οι μαζικές διαδηλώσεις, συγκρούσεις και λεηλασίες στις ΗΠΑ δεν ήταν απλώς διαμαρτυρία εναντίον του ρατσισμού αλλά και συνέπεια της ευρύτερης συνθήκης απόγνωσης, μαζικών απολύσεων και ανυπαρξίας οποιασδήποτε στήριξης του πληθυσμού από το κράτος.

Παρόλα αυτά, το lockdown δεν θα μπορούσε να κρατήσει επ' άπειρον. Τα μέτρα που πάρθηκαν περιορίσαν, σε πρώτη φάση, το πολιτικό κόστος και την απώλεια νομιμοποίησης, σε διαφορετικό βαθμό από χώρα σε χώρα και ανάλογα με την εκάστοτε κυβερνητική πολιτική. Το lockdown όμως έπρεπε σταδιακά να αρθεί για να περιοριστεί η ζημιά στην καπιταλιστική συσσώρευση. Το κράτος επιτέλεσε τον θεαματικό του ρόλο της «παροχής ασφάλειας στον πληθυσμό». Θα έπρεπε στη συνέχεια να επιτελέσει τον ρόλο του ως εγγυητή της καπιταλιστικής συσσώρευσης, παρόλο που η πανδημία μακράν απέχει από το να έχει τελειώσει. Η οικονομία πρέπει να επανέλθει στην τροχιά της συσσώρευσης.

Η τακτική που ακολουθείται τόσο στην ΕΕ όσο και στις ΗΠΑ όσον αφορά τη στήριξη των επιχειρήσεων και της καπιταλιστικής οικονομίας είναι η αγορά ομολόγων από την ΕΚΤ και την Ομοσπονδιακή Τράπεζα. Δεν πρόκειται μόνο για κρατικά ομόλογα αλλά και για ομόλογα που εκδίδουν μεγάλες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Τα νούμερα είναι γιγάντια: 1,35 τρισεκατομμύρια ευρώ στην ΕΕ και πάνω από 5 τρισεκατομμύρια δολάρια στις ΗΠΑ. Μέσω των χρημάτων αυτών αποτρέπεται η απαξι-

ωση και η καταστροφή επιχειρήσεων πολύ μεγάλων για να κλείσουν (too big too fail, π.χ. αεροπορικές και αεροναυπηγικές εταιρείες, αυτοκινητοβιομηχανίες κ.λπ.). Παρά το γεγονός ότι ένα κομμάτι αυτών των χρημάτων κατευθύνεται και στην πιστοληπτική στήριξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, αυτές παραμένουν πολύ περισσότερο εκτεθειμένες και η τάση συγκεντροποίησης του κεφαλαίου ενισχύεται. Και στην Ελλάδα, η κυβέρνηση έχει χορηγήσει πιστοληπτική στήριξη στις επιχειρήσεις, σε συνεργασία με τις ιδιωτικές τράπεζες, ώστε να περιοριστεί κατά το δυνατόν το μέγεθος της ύφεσης. Ωστόσο, τα ποσά και οι εγγυήσεις που παρέχονται είναι αναλογικά πολύ μικρότερα από άλλες χώρες της ΕΕ – ενώ οι δημόσιες επενδύσεις είναι πενιχρές. Αυτό σημαίνει ότι η ύφεση και η καταστροφή κεφαλαίου θα είναι στην Ελλάδα μεγαλύτερη – δεδομένου και του μεγέθους του τουριστικού τομέα. Πρέπει να ξανατονίσουμε πάντως ότι η κυβέρνηση αξιοποιεί την ευκαιρία που παρέχει η πανδημία για την επιβολή περαιτέρω μέτρων αναδιάρθρωσης των σχέσεων εκμετάλλευσης σε βάρος του προλεταριάτου. Γνωστότερο είναι το πρόγραμμα «Συν-εργασία» που απελευθερώνει πλήρως την εκ περιτροπής εργασία και κόβει τον μισθό κατά 20%.

Σε γενικές γραμμές και σε παγκόσμιο επίπεδο, η καταστροφή κεφαλαίου είναι ελεγχόμενη και αφορά κατά βάση τις μικρές και μεσαίες καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Όσον αφορά τη «μεγάλη εικόνα» συνεχίζει να ακολουθείται η ίδια στρατηγική μετάθεσης της κρίσης στο μέλλον μέσω της πολιτικής χαμηλών επιτοκίων, ποσοτικής χαλάρωσης και αύξησης του ιδιωτικού και δημόσιου χρέους. Πέραν του γεγονότος ότι τα χρήματα που δίνουν τα κράτη και οι κεντρικές τράπεζες στηρίζουν κατά βάση τα καπιταλιστικά κέρδη και όχι τους μισθούς

–που αναπληρώνονται μόνο εν μέρει και προσωρινά– γνωρίζουμε καλά ότι το κράτος, η ΕΕ και οι καπιταλιστές θα επιχειρήσουν να φορτώσουν το βάρος του συσσωρευμένου χρέους και της υποβόσκουσας κρίσης στην πλάτη του προλεταριάτου για μια ακόμη φορά.

Τι να κάνουμε;

Όταν αυτό το ερώτημα τίθεται με όρους ηθικών προτροπών και προσταγών προς την υποτιθέμενα «υποταγμένη κοινωνική πλειοψηφία» προδίδει απλώς τη λανθάνουσα (ή και ανοιχτή) πρωτοποριακή και διαχωρισμένη αντίληψη όσων το θέτουν. Αλλά σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για αυταπάτη των επίδοξων πρωτοποριών, αφού το να φτιάχνουν ολιγάριθμες ομάδες σχέδια επί χάρτου, μπαίνοντας στη θέση του στρατηγού χωρίς να έχουν στην ουσία καμία πραγματική δυνατότητα καθοδήγησης όπως τα εργατικά κόμματα του παρελθόντος, δεν έχει καν κάποιο νόημα ή ισχύ. Γνωρίζουμε βέβαια καλά ότι όταν οι «πρωτοπορίες» αποκτούν αυτή τη δυνατότητα εργάζονται εν τέλει για τη διατήρηση του κόσμου του κεφαλαίου.

Ζητούμενο είναι η σύνδεση της κριτικής μας με τους πραγματικούς αγώνες. Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τον κόσμο δογματικά λέγοντας: *Ιδού η αλήθεια, γονάτισε!* Αυτό που προέχει είναι να αναγνωρίσουμε το πραγματικό κίνημα και αν είναι εφικτό να αναλάβουμε πρωτοβουλίες, να συνδεθούμε και να συμμετέχουμε σε αυτό ενισχύοντας τις ριζοσπαστικές τάσεις στο εσωτερικό του, δηλαδή τις τάσεις που θέτουν το ζήτημα της ικανοποίησης των ταξικών αναγκών μας ενάντια στα συμφέροντα του κεφαλαίου και ενάντια στους κάθε λογής πολιτικούς και συνδικαλιστικούς απατεώνες, οι οποίοι επιδιώκουν την αναπα-

ραγωγή του ρόλου τους και επομένως την αναπαραγωγή αυτού του κόσμου.

Ο παγκόσμιος χαρακτήρας της πανδημίας έχει οδηγήσει στο ξέσπασμα αγώνων σε όλη την υφήλιο. Εξέγερση στις ΗΠΑ, ταραχές στη Χουμπέι, απεργίες στη Βραζιλία, τις ΗΠΑ, τη Νέα Ζηλανδία, το Καμερούν, στην Ιταλία, αγώνες σε φυλακές και κέντρα κράτησης. Υπάρχουν ενδείξεις για μια ανοδική δυναμική των ταξικών μας αγώνων σε παγκόσμιο επίπεδο. Όλοι αυτοί οι αγώνες κινούνται γύρω από τα ίδια ζητήματα και έχουν το ίδιο περιεχόμενο – ακόμα κι αν αυτό δεν είναι άμεσα εμφανές. Σε αντίθεση με την κρίση του 2008, που μας βρήκε όλους πιο επιρρεπείς στο σοκ, σε αυτή τη νέα κρίση δεν υπάρχει αυτοενοχοποίηση, *ότι ζούμε πέρα από τις δυνάμεις μας, ότι πρέπει να σφίξουμε το ζωνάρι*. Το αντίθετο, υπάρχει μια πολύ σαφής επίγνωση ότι μας στέλνουν στο σφαγείο για να διατηρηθεί η σωστή λειτουργία της καπιταλιστικής εθνικής οικονομίας.

Όλα όσα έχουν συμβεί το τελευταίο διάστημα επαληθεύουν την παρατήρηση του Γκυ Ντεμπόρ ότι το σύνθημα «Επανάσταση ή Θάνατος» δεν είναι πια η λυρική έκφραση της εξεγερμένης συνείδησης αλλά η τελευταία λέξη της κριτικής σκέψης της εποχής μας. Η κατάργηση του κεφαλαίου και του κράτους είναι η μόνη οδός μέσα από την οποία ο θάνατος δεν θα έχει πια εξουσία πάνω στη ζωή. Απέναντι στον φόβο που καλλιεργείται γύρω από τα συμπτώματα της πανδημικής κρίσης θα πρέπει να απαντήσουμε αντιμετωπίζοντας την ίδια την «αρρώστια», τον καπιταλισμό. Δεν θα μπορέσουμε να ξεφύγουμε από αυτόν παρά μόνο αν εμπιστευθούμε τις δικές μας δυνάμεις, τη δική μας ικανότητα να καταστρέψουμε όλη την υπάρχουσα αλλοτρίωση και όλες τις εικόνες της εξουσίας που μας διαφεύγει.

6 Ιουλίου 2020